

Kesän 1959 muinaistieteelliset tutkimukset Suomussalmella.

25 S
25 N
27
Oulujoki Oy:n myönnettyä määrärahat Suomussalmella suoritettavia uusia kaivauksia varten jatkettiin kesällä 1959 tutkimuksia Ruhtinaansalmen (eli Ruhtinansalmen) kylässä olevalla Kalmosärkän - Kellolaisten Tulan asuinpaikka-alueella. Aluksi täydennettiin edellisenä kesänä aloitettua kaivausta Kalmosärkän eteläpäässä, joka alue sai nimen KALMOSÄRKKÄ S erotukseksi särkän pohjoispään asuinpaikasta KALMOSÄRKKÄ N:stä. Sitten kaivauksia jatkettiin mainitun KALMOSÄRKKÄ N:n alueella ja myös KELLOLAISTEN TULELLA (eli KELLOTULELLA), jossa 1958 oli jo tehty pieni tutkimus. Kelmas täällä kaivettu paikka oli NUOLISÄRKKÄ. 26

44
Edellämainittujen lisäksi oli kaivauskohteena Alavuokin kylässä Vuokkijärvessä oleva SOTASAARI, jossa tutkittiin pieni alue. Yhteensä kaivettiin Suomussalmella kesän kuluessa lähes 1200 m².

Uusia asuinpaikkoja löytyi 12, joista 5 on Juntusrannan alueella Ruhtinaansalmen kylässä. 2 paikkaa on Kuusamon puolella. Tähän inventointityöhön antoivat apuaan rajaseutupastori Jorma Kauke, jonka auto oli käytettävissä pitkiäkin matkoja varten, sekä opettaja Martti Manner, joka puolestaan toimi, innostuneena oppaana.

Työt suoritti allekirjoittanut yhdessä ylioppilas Irmeli Ojamaan kanssa, joka loppukesästä vielä jatkoi yksinään kaivausta KELLOLAISTEN TULELLA.

Helsingissä, 15.6.1960

...*Matti Huurre*...

Matti Huurre

7.10. 15/6-60

SUOMUSSALMI RUHTINAANSALMI KALMOSÄRKKÄ S

Kaivauskertomus v.1959

255

Suomussalmi

Ruhtinansalmi

KALMOSÄRKÄ S

25

Karttaliitteet 1-5
Profiililiitteet 1-3
valokuvat 23 963 - 23 984
Löydöt 14829:1-500

Aikaisemmat tutkimukset: M Huurteen inventointikertomus v:lta 1957 ja kaivauskertomus v:lta 1958.
Aikaisemmat löydöt: KM 14 244 ja 14 504

Kuten kaivauskertomuksessani v:lta 1958 totesin, jäi Kalmosärkän eteläpäässä, missä kaivaus pääasiassa tapahtui, vielä huomattava osa alueesta tutkimatta. Niinpä näytti aiheelliselta laajentaa kesän 1958 kaivausalueetta sekä etelään että pohjoiseen päin. Yhteensä kaivettiin v. 1959 paikalla 304 m².

Kiintopisteinä käytettiin v:n 1958 kiintopistettä, jonka arvo vaakituksissa oli 103 ja korkeus merenpinnasta 202.98 m.

Etelään päin jatkettiin kaivausta edellisen kesän kaivausalueesta ruuturivin B kohdalla (ks. karttaliite 10). Löydöt olivat niukkoja ja kulttuurikerros heikko, joten laajemman alueen aukaiseminen näytti turhalta. Näin kaivettiin ruudut B:a-B:0 (ruutu B:c jätettiin suuren puun takia väliin.) Siitä lähtien siirrettiin kaivaus särkän laelle, jossa kaivettiin 1 m:n levyinen kooja ruuturiviin I (ruudut I:p-I:y). Sen jälkeen katsoin tarpeettomaksi koojanikin kaiverisen ja loppuosaan särkän päästä kaivettiin rivin I kohdalle vain koojuoppia joka 2:n metrin päähän, koojuopat I:aa - I:zz. Näistä viimeinen I:zz tuli aivan särkän eteläpäässä, lähelle vesirajaa.

Kuten sanottu, kulttuurikerros oli tällä alueella heikko. Ruudussa B:a se oli n. 10 cm:n vahvuinen ja pysyi suunnilleen samanlaisena koko B-rivin matkan. Turpeen vahvuus oli 3-5 cm ja humus n. 5 cm. Rivin I kohdalla kulttuurikerroksen vahvuus vaihteli 15-30 cm. Vahvimmillaan se oli koojuopissa I:ff - I:jj. Väriiltään se oli koko ajan melko laimea, mutta kuitenkin selvä.

Ainoa kiinteä löytö tältä alueelta oli liesi ruutujen I:s-II:s alueella. Se oli pieni pyöreä liesi, läpimitaltaan n 1 m. Kiviä siinä oli vain 1 kerros. (Profiililiite 1)

Muitakin löytöjä tuli niukalti. Kiviaseita oli vain kirveen kappale (KM 14829:53). Muista mainittakoon muutamia hioimen kappaleet (KM 14829:54 ja 59) sekä muutamia kvartsi-esineet. Kvartsi-iskoksiakin oli vähän.

Keramiikkaa tuli vain hiukan. Koojuopasta I:gg löytyi muutamia aivan pieniä saviastiannuruja, joista ei voi sanoa muuta kuin, että niissä ei näy asbestia (KM 14829:53) Ruuduista B:m ja B:n löytyi taas jonkin verran rapautunutta asbestikeramiikkaa (KM 14829:47-48) ja ruudusta B:a koristeetonta karkea-aineista keramiikkaa, jossa ei asbestia ollut (KM 14829:64-65).

Kalmosärkän eteläpäästä Mikonsärkälle päin oli maasto hyvin alavaa ja soista. Kasvillisuutena oli varpuja ja sarjaa ym. suokasveja. Rantaa pitkin kulkee hyvin matala, melkein huomaa-

maton hiekka-alue, jonka päällä on paksu turve ja suokasvillisuutta. Veden laskettua tarpeeksi kesäkuun loppuun mennessä osoittautui, että tälläkin alueella oli ollut asutusta. Normaalin vesirajan korkeudelta löytyi mm. piikaavin (KM 14829:24) sekä kvartsi-esineitä ja -iskoksia (KM 14829:23-33). Kun vesi laski normaalia alemmaksi heinäkuun lopulla, paljastui Kalmosärkän eteläpäästä itään ja länteen laajeneva matala hiekkaranta, jonka särkän pituussuunnassa ulottui n. 30 m särkän eteläkärjestä etelään päin Kaartoinjokeen laskevaan pieneen ojaan asti ja oli koko pituudeltaan 3-4 m:n levyinen. Kulttuurikerros hiekkassa oli selvästi punertavaa ja ulottui ainakin 30 cm:n syvyyteen. Hiekan seassa oli huomattavan runsaasti kvartsi-esineitä ja -iskoksia, paikoitellen jopa yli 10 kpl kuutiodesimeetrissä. Paljastuneelta alueelta löytyi mm. taivereunaista, leveällä kappaleimalla koristettua keramiikkaa (KM 14829:2-3) sekä kvartsi-esineitä ja -iskoksia (KM 14829:1-22).

Vuoden 1958 kaivausalueen numerointia seuraten kaivettiin pohjoiseen päin ruudut B:8-18, ja laajennettiin aluetta rivien 8-10 kohdalla ruuturiviin D asti (Ks. yleiskartta, liite 1 sekä pintakartta, karttaliite 2). Myöhemmin kaivausta jatkettiin 1 m:n levyisenä koeojana ruutujen B:17-22 alueella. Ks. kuvat 23 969-23 971.

Kulttuurikerros oli vahvimmillaan ruutujen B-D:8-10 alueella, josta tuli löytöinä mm. leveällä lyhyellä kappaleimalla koristettua keramiikkaa, tyylin II:1 kappakeramiikkaa sekä koristeetonta keramiikkaa ja Pyheensillan-tyypin liuskenuolen katkelma (KM 14829:101). Pohjoiseen mennessä löydöt harvenivat ja kulttuurikerros heikkeni. Ruudusta B:16 löytyi meripihkakoru (KM 14 829:219). Muista löydöistä ks. luetteloa (KM 14829:72-263).

Ruudusta B:9 löytyi likamaaläikkä, jossa oli eläimen hampaita (KM 14 829:112). Ks kuva 10 (23 972).

Ruudussa B:10 oli pienistä kivistä tehty epäsäännöllinen liesi, jonka suuruus oli 60 x 80 cm ja vahvuus keskim. 15 cm. (Ks. karttaliite 4 sekä kuva 11 (23 973). Liedestä löytyi palanutta luuta ja saviastianpala.

Ruutujen B-D:8-9 ja B-C:10 alueella oli pienistä palaneista kivistä ja likamaasta muodostunut laaja alue (Sijainnista ks. karttaliite 2), joka ilmeisesti oli jatkoa v:n 1958 kaivausalueella olleelle vastaavanlaiselle kiveykselle.

Koeojan lopusta lähtien kaivettiin 2 riviä koekuoppia 5 m:n etäisyyksin toisistaan (ks. karttaliite 1). Kuopat olivat yhtä lukuunottamatta löydöttömiä, eikä niissä ollut selvää kulttuurikerrosta havaittavissa. Kuopasta G:35 löytyi kvartsi-iskos (KM 14829:264) ja siinä oli kulttuurikerros, jonka vahvuus oli 25-30 cm.

Kaivausta laajennettiin koekuopparivien pohjoispäässä käsittämään länsi-itä-suunnassa ruudut D-K ja etelä-pohjois-suunnassa ruudut 36-42. Ks. karttaliitteet 1 ja 3 sekä kuvat 12-16 (23 974 - 23 978). Kulttuurikerros alueella oli keskim. 30-50 cm:n vahvuista ja heikkeni alueen pohjoisosassa. Alueen itäreuna oli vyörynyttä. Ruutujen 38 ja 39 rajalta piirrettiin profiili särkän poikki joelta suolle (Ks. profiililiite 2).

Alueelta löytyi 2 liettä.

Liesi ruuduissa D-E:37 oli 2-kerroksinen pyöreä kuoppaliesi, jonka läpimitta oli n. 230 cm ja joka oli tehty nyrkinkokoisista ja sitä suuremmista kivistä. Liesi oli kaivettu puhtaaseen maahan ja sen itäpuoli oli särkän vyöryessä osittain tuhoutunut. Ks kuvat 18-19 (23 980-23981).

Liesi ruudussa F:39 oli melko säännöllisen neliön muotoinen, 100 x 95 cm. Sen reunat oli tehty suurista kivistä ja keskusta oli n 30 cm alempana reunoja ja täytetty peineillä kivimurskalla. Leiden alla oli sitä suurempi nokiläikkä, joka ulottui 60 cm:n syvyyteen. Ks. karttaliite 5.

Alueella oli 2 selvärajaista, tummaa läikkää, (Ks. karttaliite 3, merkinnät 6), jotka mahdollisesti ovat terveä. (KM 14829:293,452).

Alueelta tuli useasta paikasta kuonaa, jossa joskus oli savea mukana. Mm ruudusta F:40, nelikulmaisen lieden läheltä tuli tällainen löytö. KM 14 829:275,296,306,314,417,422. Ks kuva 17 (23 979).

Alueelta löytyi kampakeramiiikkaa, sekä asebestin ja kiilteen sekaista keramiiikkaa. Muita löydöistä mainittakoon metallipala ruudusta J:40 (KM 14 829:500) sekä tasakantainen piinuoli (KM 14829:274). Löydöistä tarkemmin ks. luetteloa (KM 14829:265-500).

Alueen pohjoispuolella ruutujen G:44-45 alueella sijaitsi eräs särkällä olevista kuopista. Ks. karttaliite 1, profiili-liite 3 sekä kuvat 20-22 (23982-23984). Kuoppa oli pyöreä ja sen läpimitta oli n. 4 m. Kuopan itäpuoli kaivettiin ja piirrettiin profiili kuppian keskeltä ruutujen G ja H rajalta. Maakerrokset jatkuivat katkeamatta kuopan kohdalla, jonka keskellä oli kulttuurikerroksen vahvuus n. 50 cm, joten kuoppa on ilmeisesti ollut olemassa jo asutuksen aikana. Mitään löytöjä ei kuopasta tullut.

Alueesta pohjoiseen kaivettiin 4 koekuoppaa riviin G 5 m:n etäisyyksin toisistaan. Ks. karttaliite 1. Kulttuurikerros heikkeni pohjoiseen päin mentäessä.

Kuoppa 48: n. 15 cm tummanruskeaa hietaa, hiiltä, ei löytöjä.

Kuoppa 51: Ruosteensekaista tummanruskeaa hietaa n. 15-25 cm.

Kuoppa 53: Ei kulttuurikerrosta havaittavassa.

Kuoppa 56: Tummanruskeaa hietaa 8 cm, ei löytöjä.

Jät. 15.6. -60

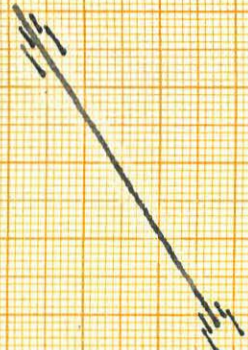
M. H. Hämäläinen

Suomussalmi
Ruhtinansalmi
Kalmosärkkä S

1:500

Kp 1958: 103
(202.98 m)

K J H G F E D C B

56
55
54
53
52
51
50
49
48
47
46
45
44
43
42
41
40
39
38
37
36
35
34
33
32
31
30
29
28
27
26
25
24
23
22
21
20
19

□ $\frac{181}{200}$

□ $\frac{168}{197}$

□ $\frac{169}{201}$

□ $\frac{151}{179}$

□ $\frac{163}{231}$

236	225	200	172	175	184	
261	251	234	220	211	219	
224	233	233	191	172	178	
266	273	252	223	198	221	
235	231	223	186	171	180	
256	270	268	241	208	219	
237	234	226	187	178	175	
266	265	265	222	200	211	
272	237	225	194	178	180	
271	270	273	246	193	216	
251	240	235	206	170	178	225
	282	272	239	203	221	244
275	263	237	201	178	186	
	303	282	244			
289	278	236	196	184	186	

□ $\frac{202}{141}$

□ $\frac{174}{108}$

□ $\frac{172}{213}$

□ $\frac{161}{203}$

□ $\frac{142}{267}$

□ $\frac{206}{248}$

□ $\frac{239}{271}$

□ $\frac{099}{108}$

□ $\frac{272}{308}$

□ $\frac{131}{198}$

148

148
200
198
240
214
205
213
267

Oy Wulff AB No 113 A3, 297 X 420 mm

Oy

19
18
17
16
15
14
13
12
11
10
9
8
7
6
5
4
3
2
1
a
b
c
d
e
f
g
h
j
k
l
m
n
o
p
q
r
s
t
u
v
y
aa

213
267

197
226

157
190

137
180

130
169

141
188

147
193

207 162
257 207

218 167
207 208

219 163
268 212

292 217 167
314 253 215

286 217 171
312 265 256

X

Vuonna
1958
kaivettualue

258
284

277
295

262

268
289

255
291

236
262

227
258

226
260

236
270

243
270

272
293

283
311

293
321

304
334

322 238

377

197
202

193
208

213
232

228
245

237
263

229
252

234
241

215
232

002

OY WU III Ab N.º 113 A.3. 297 X 420 m/m

r
s
t
u
w
y
aa
bb
cc
dd
ee
ff
gg
hh
jj
kk
ll
mm
nn
oo
pp
qq
rr
ss
tt
uu
vw
ww
xx
yy
zz

2100
2113
2132
2128
2145
2157
2163
2179
2156
2154
2161
2115
2172
089 □
175
089 □
124
081 □
121
099 □
139
104 □
184
112 □
164
123 □
163
138 □
173
158 □
193
166 □
227
144 □
239
212 □
253
225 □
255
221 □
282
184 □
204
195 □
220
202 □
282
202 □
228
196 □
221
186 □
276
207 □
257
257 □
271
271
264 □
284
266 □
282
266 □
287

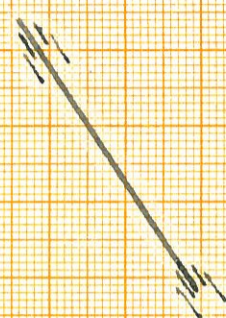
D C B A I

Ojamaa-53

Suomussalmi Ruhtinansalmi Kalmosärkkä S.

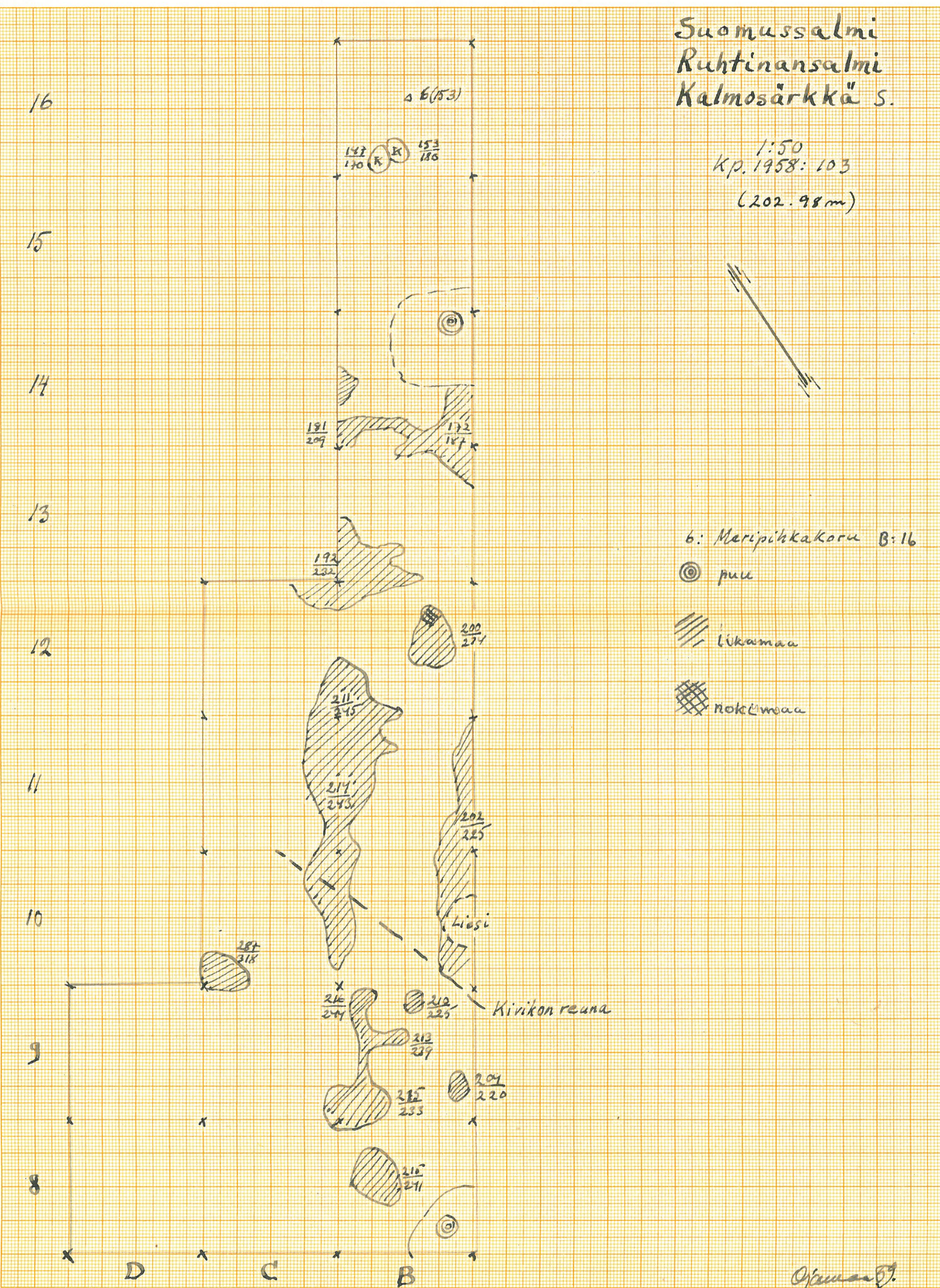
1:50
Kp. 1958: 103
(202.98 m)

- b: Meripihkakoru B:16
- ⊙ puu
- ▨ likamaa
- ▩ rokkimaa

16
15
14
13
12
11
10
9
8

D C B

Göran B.

Oy Wulff Ab No 113 A 3, 297 X 420 m/m

Suomussalmi
Ruhtinansalmi
Kalmosärkkä S.

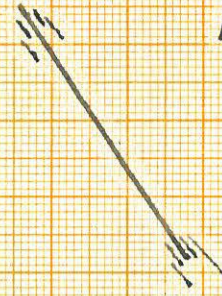
1:50

Kp 1958:103

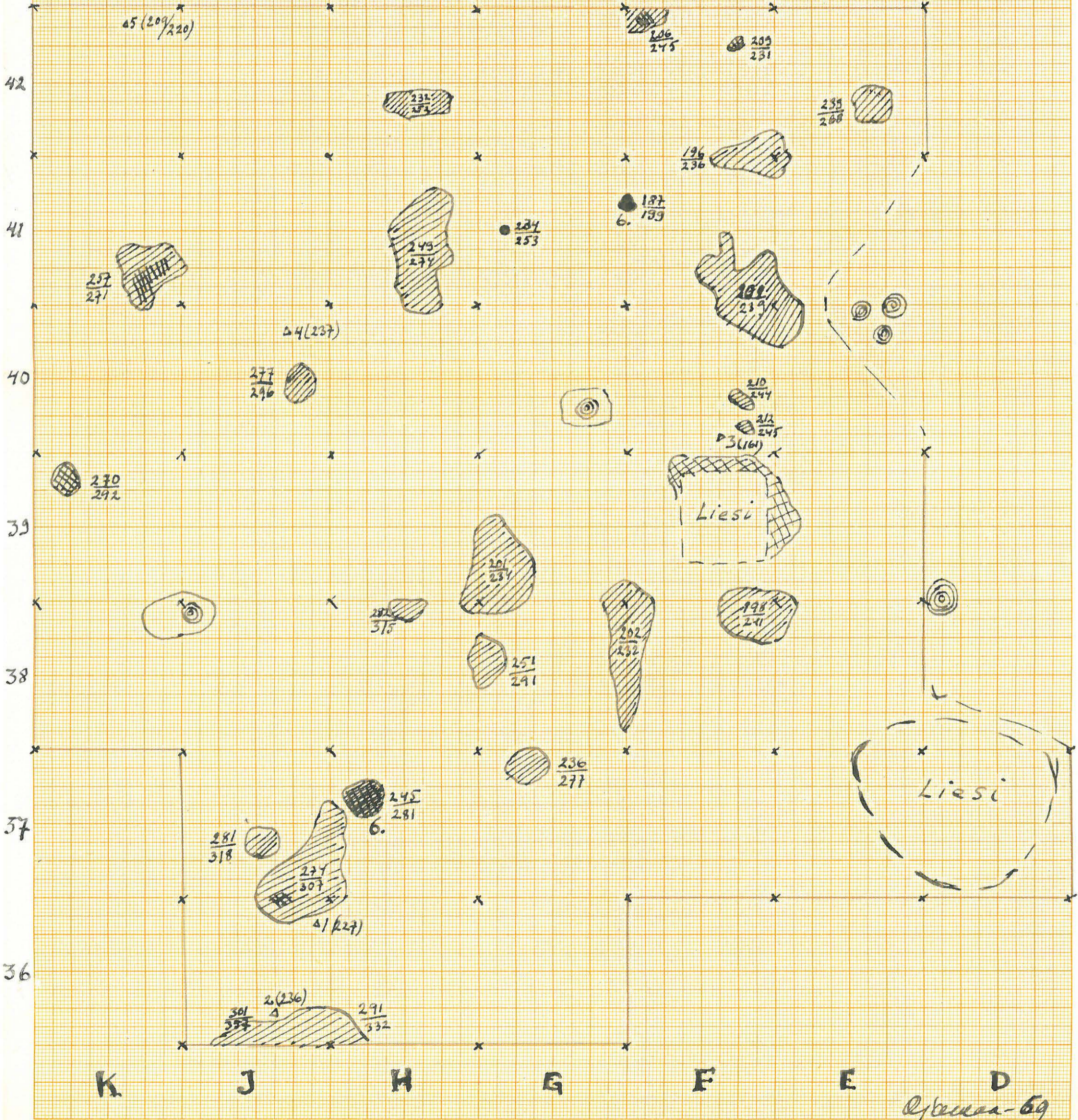
(202.98 m)

- 1. Kuonaa
- 2. Nuolenkärki
- 3. Kuonaa
- 4. Metallipala
- 5. Kuonaa
- (6. Terra)

- ◎ puu
- /// likamaa
- nokimaa

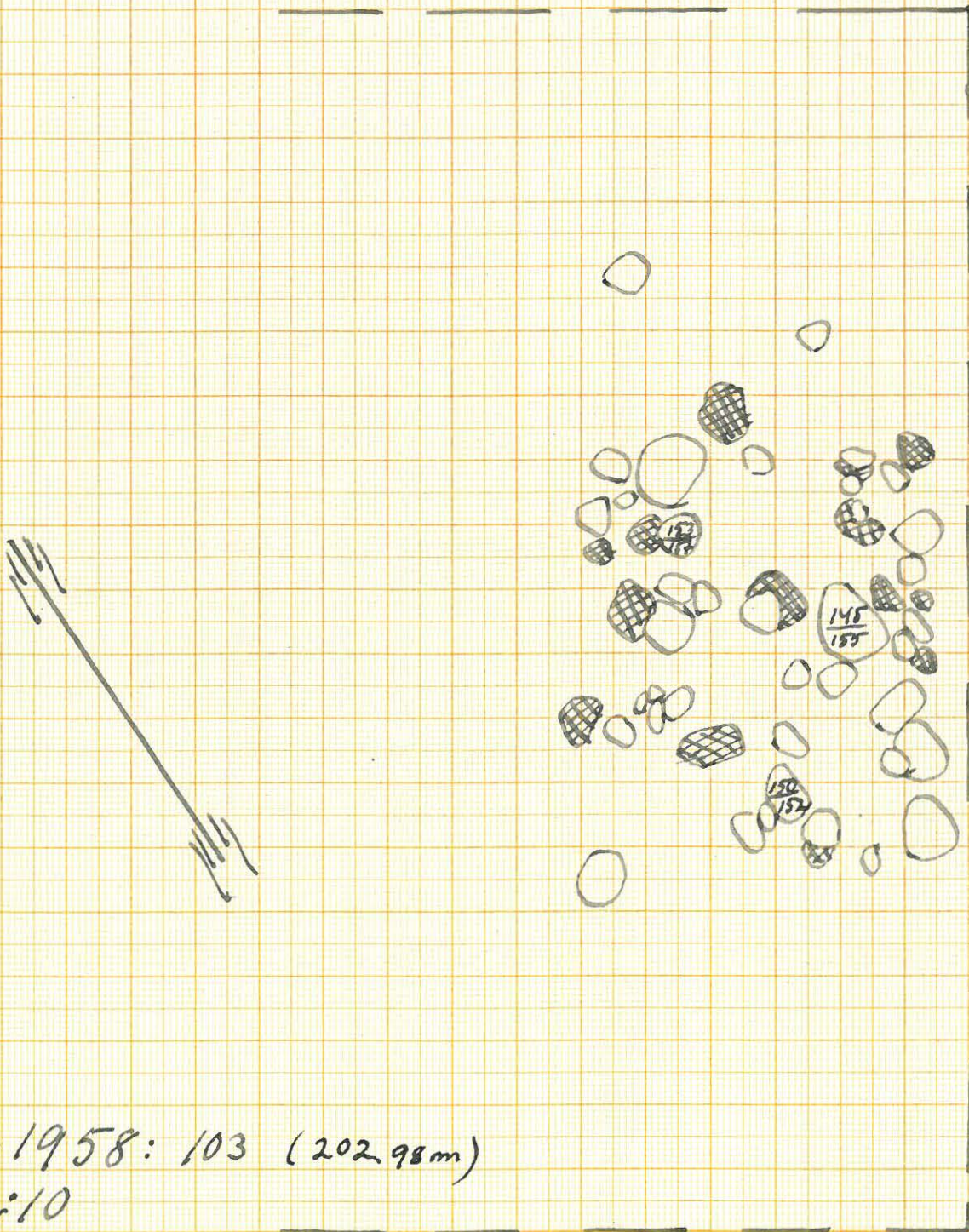
Oy Wulff Ab No 113 A3, 297 X 420 mm

Oy Wulff Ab

Suomussalmi
Ruhtinansalmi
Kalmosärkkä S.
Liesi ruudussa B:10

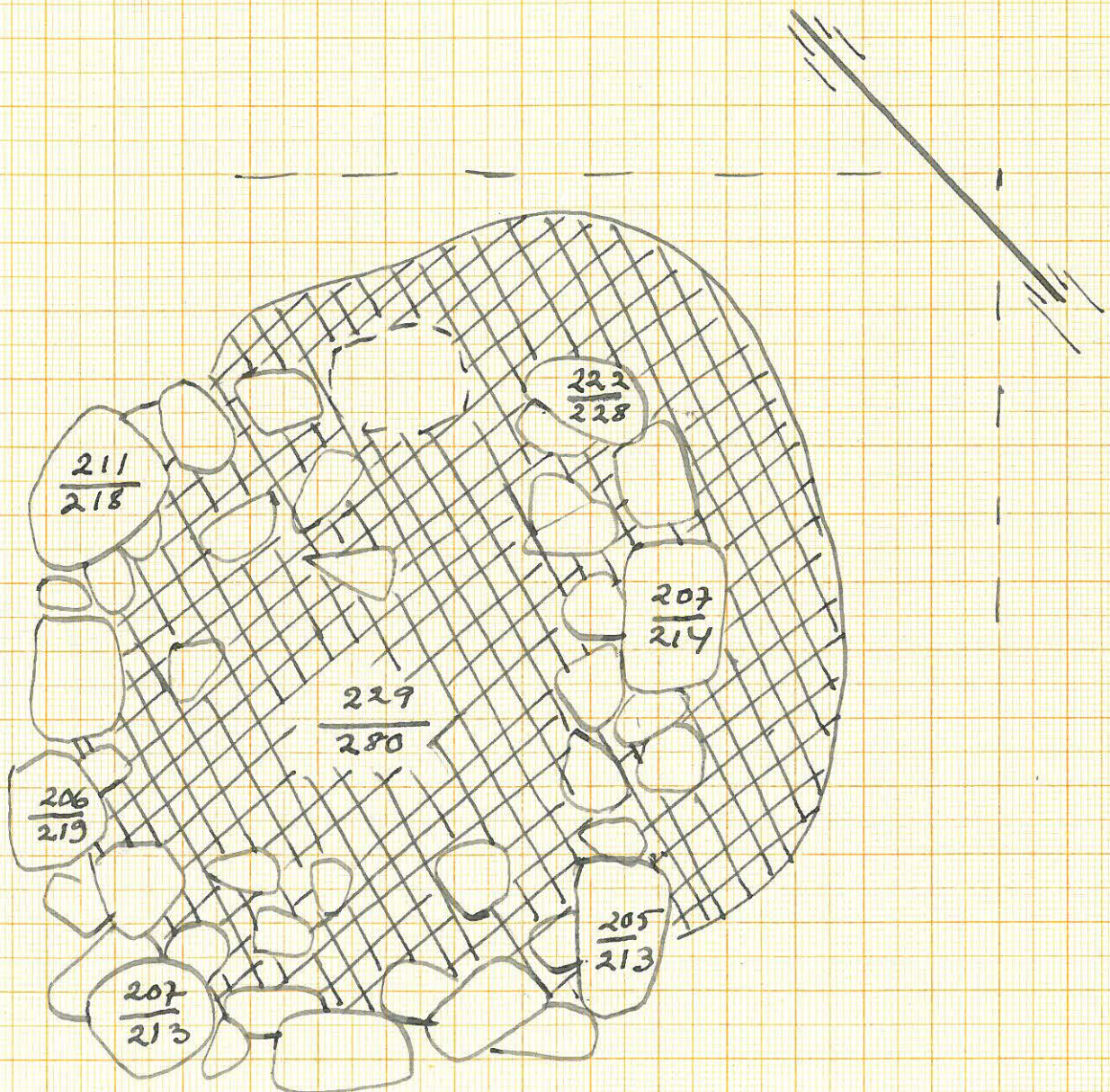

Kp 1958: 103 (202.98m)
1:10

Suomussalmi
 Ruhtinansalmi
 Kalmosärkkä S.

Liesi ruudussa F: 39.

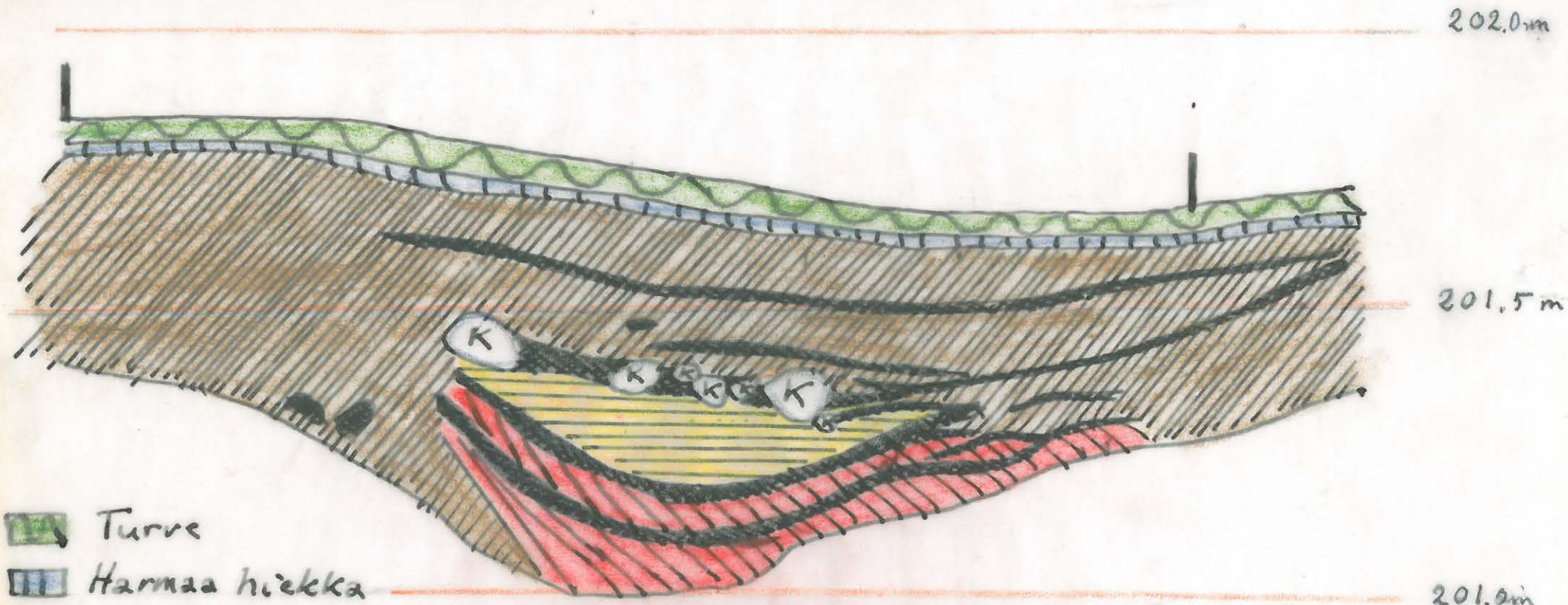
Kp 1958: 103 (202.98m)
 1: 10

Ojamaa - 57

Liesi raudan I:s itäreunassa
1:10

Profililiite 1.
Suomussalmi
Ruhtinansalmi
Kalmosärkkä S.

- Turve
- Harmaa hiekka
- Kulttuurikerros
- Nokea ja hiiltä
- Kellertävä hiekka
- Likamaa

A. Huurre-58.

Turve

Harmaa hiekka

Kulttuuri kerros

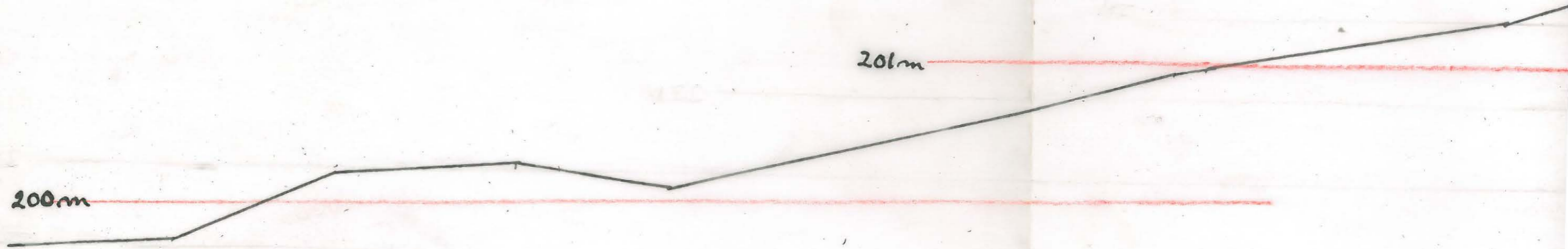
Nokea ja hiiltä

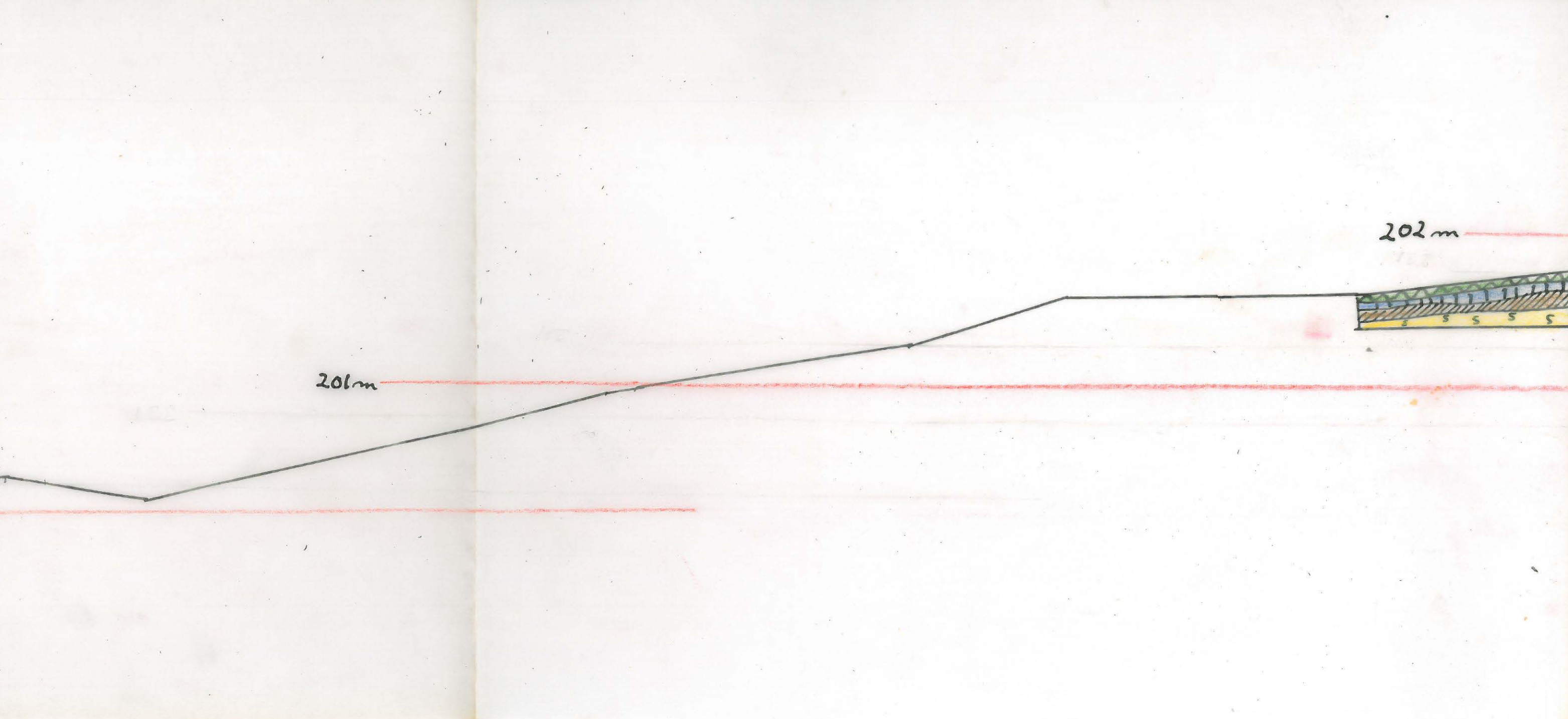
Puhdas hieta

NW 200m
≡ \ / ≡

206m

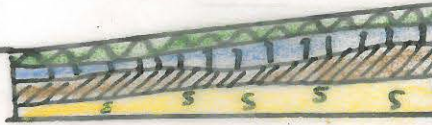

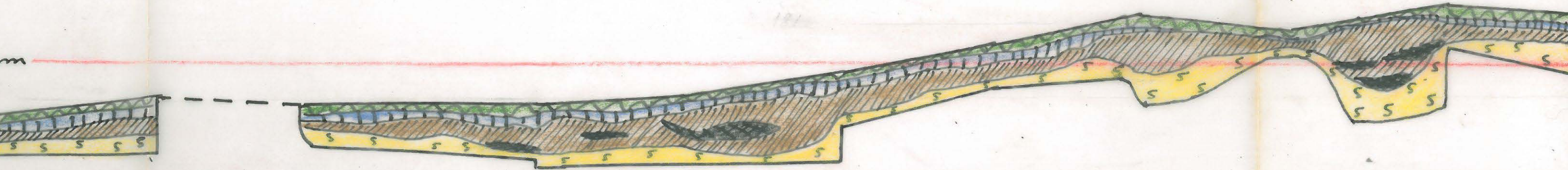

206m

202m

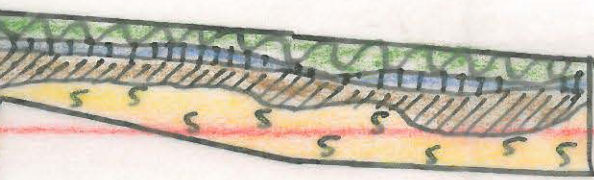

Section

Suomussalmi
Ruhtinansalmi
Kalmosärkkä S.

Profiili särkästä
ruutujen 38 ja 39 rajalta
1:25

202 m

201 m

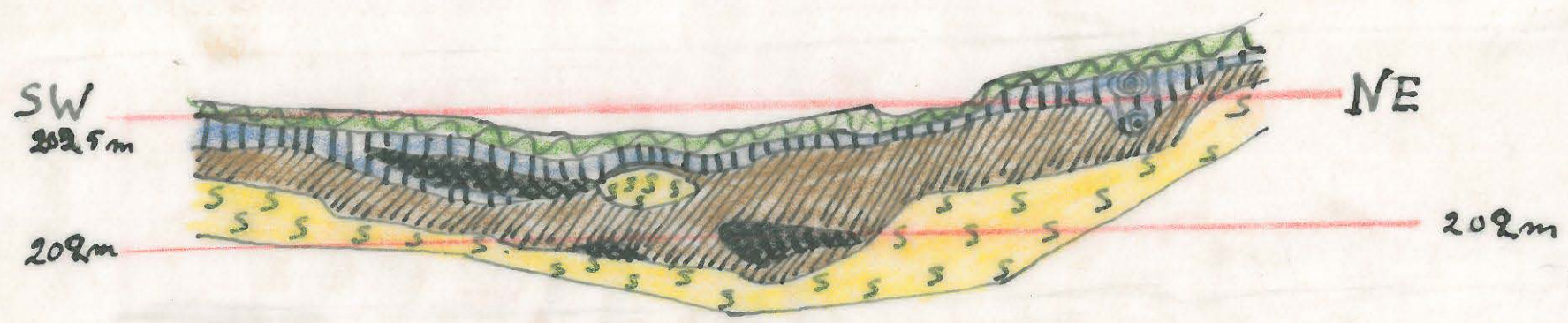
200 m SE

Suomussalmi
Ruhtinansalmi
Kalmosärkkä S.

Profiili kuopasta G: 44-45

- Turve
- Harmaa hiekka
- Kulttuurikesros
- Nokea ja hiihtä
- Puhdas hietä.

1:25

liite 8

Ojanen M.

23963

Suomussalmi
Ruhtinansalmi
Kalmasärkkä S.

Kuva 1
Mikonsärkkä ja Kalmosärkkän
eteläkärki pohjoisesta
Kesäkuussa.

23964

Kuva 2
Mikonsärkkä ja Kalmosärkkän
eteläkärki pohjoisesta
Heinäkuun lopulla

23965

Kuva 3
Kalmosärkkän eteläkärki
etelästä
Heinäkuun lopulla

23966

Suomussalmi
Ruhtinansalmi
Kalmosärkkä S

Kuva 4
Ruudut a-b etelästä
kuvattuina.

23967

Kuva 5
Koe-kuoppia Kalmosärkkän etelä-
päässä, kuvattu etelästä

23968

Kuva 6
Kalmosärkkän eteläpää
Kuvattu etelästä

23969

Suomussalmi
Ruhtinansalmi
Kalmosärkkä S.

Kuva 7
Kaivauksen alkaessa pohjoisesta,
etualalla alueen 8-15 paalutus,
taustalla alue a-d; vasemmalla
vuoden 1958 kaivausalue.

23970

Kuva 8
Alue 8-12: B
pohjoisesta

23971

Kuva 9
Alue 15-22
etelästä.

I. OJAMA -59

Suomussalmi
Ruhtinansalmi
Kalmosärkkä 5.

23972

Kuva 10
Likamaa läikkä ruudussa B:9.
Mitän osoittamasta kohdasta
löytyivät hampaat

23973

Kuva 11
Liesi ruudussa B:10

23974

Suomussalmi
Ruhinansalmi
Kalmosärkkä 5

Kuva 12
Kalmosärkkää joelta, suunnasta W.
Oikealla alue 36-42,
vasemmalla vuoden 1958 kaivaus-
alue.

23975

Kuva 13
Alue 36-42 kaivauksen alussa, etelästä;
etualalla koekuoppia

23976

Kuva 14
Alueen 36-42 itäreuna, pohjoisesta
kuvattuna

23977

Suomussalmi
Ruhtinansalmi
Kalmosärkkä S.

Kuva 15
Alue 36-42 pohjoisesta;
taustalla vuoden 1958
kaivausalue

23978

Kuva 16
Rivit 38-41 idästä
kuvattuina

20979

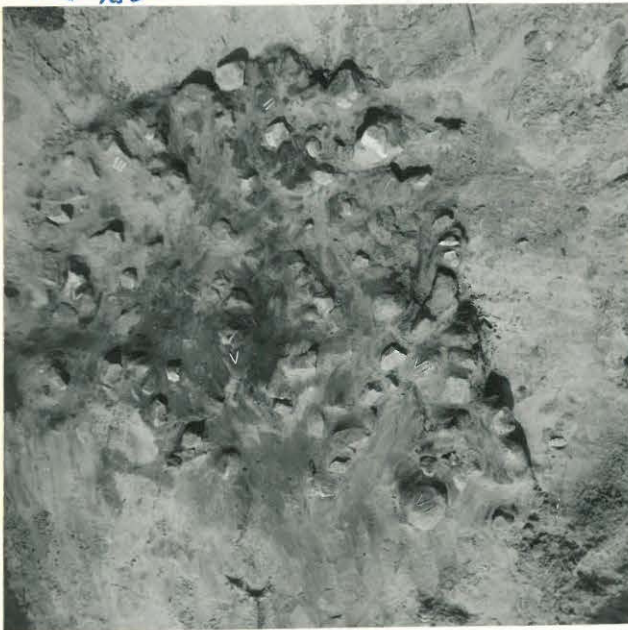

Suomussalmi
Ruhtinansalmi
Kalmosärkkä S.

Kuva 17

Kuonaa ruudussa K:42
Vaakitusarvo 209.

20980

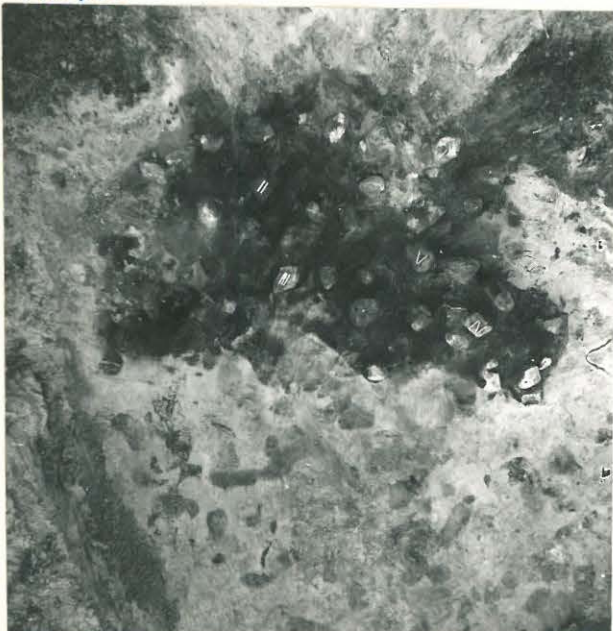
Kuva 18

Liesiruuduissa D-E:37; ylempi kerros

Vaakitusluvut:

I $\frac{224}{200}$	II $\frac{221}{227}$	III $\frac{219}{227}$	IV $\frac{225}{234}$
V $\frac{224}{239}$	VI $\frac{244}{257}$	VII $\frac{221}{241}$	

20981

Kuva 19

Liesiruuduissa D-E:37; alempi kerros

Vaakitusluvut

I $\frac{224}{226}$	II $\frac{227}{231}$	III $\frac{221}{235}$	IV $\frac{233}{237}$	V $\frac{231}{236}$
---------------------	----------------------	-----------------------	----------------------	---------------------

Pohja 235

22982

Suomussalmi
Ruhtinansalmi
Kalmosärkkä 5.

Kuva 20
Kuoppa G: 44-45 idästä

22983

Kuva 21
Kuoppa G: 44-45 pohjaan asti
kaivettuna etelästä

22984

Kuva 22
Kuoppa G: 44-45 kaivettaessa
etelästä